

Explanation and Analysis of Lahav's View on Philosophical Counseling

Zahra Fallahi¹ | Fatemeh Soleymani² | Raham Sharaf³

1. Corresponding Author, Ph.D. Candidate of Islamic Philosophy, University of Imam Sadigh, Tehran, Iran. E-mail: zahra.fallahi@isuw.ac.ir
2. Associate Professor, Department of Philosophy, University of Imam Sadigh, Tehran, Iran. E-mail: f.soleimani@isu.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Philosophy, University of Zanjan, Zanjan, Iran. E-mail: rahamsharaf@yahoo.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 25 June 2025

Received in revised form 28 August 2025

Accepted 17 September 2025

Published online 22 November 2025

Keywords:

Goals Lahav, Methods, Philosophical Counseling, Transformation.

ABSTRACT

Philosophical counseling is one of the ways to apply philosophy in practice and nowadays, it is the answer to some spiritual and psychological problems that cannot be solved by psychology. This type of counseling consists on variety approaches. Introducing the Lahav approach, due to its element of philosophical transcendence has a privileged position among the approaches, and its theoretical and practical uses require an explanation of its principles, goals, and methods. while his current viewpoint is scattered unsystematically in his works. To the extent that Mills accuses him of confusing theory and method. Such dispersion makes the present work necessary. Hence, the research question is how to explain and analyze Lahav's view on the method and goals of philosophical counseling in a descriptive-analytical method and based on basic principles, using Lahav's intellectual foundations. The findings of this study indicate that self-transformation and self-realization as goals of philosophical counseling were analyzed with the basic principles of depsychologization and spiritual pluralism. The author conceptualized Lahav's method with dialectics and addressed it in two methodological axes of crossing the pattern and examining dialectical contradiction in different stages of transformation. These two axes were analyzed with the basic principles of the concept of transformation and depsychologization in the interpretation of worldview. This is the first work to be written with the aim of dispelling Lahav's accusation of confusing theory with method and providing a basis for fair criticism of it.

Cite this article: Fallahi, Z., Soleymani, F., & Sharaf, R. (2025). Explanation and Analysis of Lahav's View on Philosophical Counseling. *Journal of Philosophical Investigations*, 19 (52), 565-586. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.67862.4137>

© The Author(s).

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

Philosophers have addressed human crises in the form of perspectives, but only experts can philosophize about them or use existing philosophical theories. Also, in philosophical research, there is a kind of transcendence that is unique to philosophy experts, but all humans need to philosophize in life to solve their problems and experience philosophical transcendence. Philosophical counseling, as a branch of counseling, has been mentioned as one of the ways to break the monopoly and has diverse approaches. The idea of philosophical counseling was formed with the growth of applied philosophy and brought the mission of philosophy to the physical, mental, and spiritual dimensions of man to the forefront; a mission that sciences such as medicine and psychology were unable to fulfill. "Philosophical counseling is a transcendental philosophical inquiry into the client's personal theory, idea, or worldview" In such a way that the level of discussion is elevated from examining the client's specific problems to more abstract questions about his idea or worldview. This branch of counseling is currently in a pre-paradigmatic stage. There has never been a figure like Freud whose ideas have been accepted as a fundamental paradigm and starting point for discussion. Hence, there are various approaches to it, Lahav's approach being one of them. The research questions are:

- What is philosophical counseling from Lahav's perspective?
- What are Lahav's most important principles in analyzing the goals and methods of philosophical counseling?
- What is Lahav's view on the methods and goals of philosophical counseling and how is it analyzed?

Methodology

The research method used to collect information is library research. The present work describes the opinions of Lahav in a descriptive and analytical way on philosophical counseling.

Discussion

Some masters, like Mills, accuse Lahav of confusing method and theory (Mills, 2001, 5). To dispel such accusations and apply the method according to Lahav's approach, it is necessary to analyze his view of goals and systematize the method based on it. Therefore, the research question is how to explain and analyze Laha's view on the method and goals of philosophical counseling based on basic principles using Laha's intellectual foundations?

Conclusion

In Lahav's definition, philosophical counseling is a philosophical discussion with feelings, desires, behaviors, and expectations, or more generally, a way of life. These are placed in the form of an object, the subject of philosophical research, in such a way that they enter into a philosophical discussion with the client as a partner. In other words, philosophical counseling is a personal journey through a world of ideas to achieve wisdom. Philosophical counseling refers to

philosophizing in the form of a dialogue in which the client critically examines and reconstructs her world by analyzing her beliefs, and in light of this, becomes empowered to solve life's problems.

By deducing the foundations and tracing in Lahav's works, a foundation is provided for analyzing the goals and methods of philosophical counseling. His foundations include the Decomposition of the concept of "transformation" into more detailed concepts such as "pattern", " Perimeter " and "depth", "negation of subjectivity and objectivity from depth", "spiritual pluralism" and "will-based worldview interpretation".

Lahav mentions the concepts of "wisdom seeking", "self-realization" and "self-transformation" as the goals of philosophical counseling. All of these concepts are along the "depth seeking".

In his theory, the method of reaching depth is the intuitive method. The systematization of this method in Lahav's theory is done with four characteristics: phenomenology, analytical method, critical method, and dialectics.

Based on the concept of transformation and depth, the process of philosophical counseling is full of dialectical contradictions. In the stage of transition from model to periphery, the dialectical contradiction between the client's gifts and limitations in responding to various situations leads to the discovery of peripheral perception. After breaking down the problem into different dimensions, the counselor maps a situation in each dimension and measures the client's response. In the next stage, the counselor uses the philosophical theory related to the client's problem to teach him the language of depth and possibly uses his language in the development of the client's personal perception and worldview. With the client's language, it is possible to make the philosophical theory more meaningful or to criticize it. This is done in light of the dialectical conflict between the theories of philosophers and the client. In the stage of leaving the periphery, the reference enters a realm where matters are not characterized by subjective and objective and spiritual pluralism prevails. Life, from Lahav's perspective, is a subjective truth that resonates in the ears of individuals through transformation. In later stages, the confrontation of personal worldview with philosophical theories extends to a new theory, and the connection of references at the subject level with multiple theories in opposition to each other leads to his transformation into a part of human reality.

تبیین و تحلیل دیدگاه لاهاو در خصوص مشاوره فلسفی

زهره فلاحی^۱ | فاطمه سلیمانی^۲ | رهام شرف^۳

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری فلسفه اسلامی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، تهران، ایران. رایانامه: zahra.fallahi@isuw.ac.ir

۲. دانشیار گروه فلسفه اسلامی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، تهران، ایران. رایانامه: f.soleimani@isu.ac.ir

۳. دانشیار گروه فلسفه، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: rahamsharaf@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۰۱ کلیدواژه‌ها: اهداف، تحول، روش، لاهاو، مشاوره فلسفی.	مشاوره فلسفی، یکی از راه‌های کاربرست فلسفه در عمل بوده و در جهان امروز، پاسخگوی برخی مشکلات روحی و روانی است که با روان‌شناسی قابل حل نیست. این گونه از مشاوره، رویکردهای متنوعی دارد. معرفی رویکرد لاهاو به دلیل عنصر تعالی فلسفی، جایگاه ممتازی میان رویکردها داشته و برای استفاده‌های نظری و عملی، مستلزم تبیین مبانی، اهداف و روش‌ها است. این، در حالی است که دیدگاه وی در شکل کنونی آن به طور غیر نظام‌مند در آثار او پراکنده است. تا جایی که میلز آن را به خلط نظریه و روش، متهم می‌کند. چنین پراکندگی، مقاله حاضر را ضروری می‌نماید. از این رو مسئله تحقیق، آن است که چگونه می‌توان با استفاده از مبانی فکری لاهاو دیدگاه او درباره روش و اهداف مشاوره فلسفی را به روش توصیفی-تحلیلی و بر پایه اصول مبنایی، تبیین و تحلیل کرد؟ طبق یافته‌های این پژوهش، از نگاه لاهاو، «حکمت‌جویی»، «خودادراکی» و «خودتحولی»، اهداف مشاوره فلسفی هستند که با استفاده از مبانی او در طول «زرفناجویی» قرار می‌گیرند. نگارندگان، روش لاهاو را با «دیالکتیک»، مفهوم‌سازی کرده و در دو محور «روش‌شناسی عبور از الگو» و «بررسی تضاد دیالکتیکی» در مراحل مختلف تحول به آن پرداخته‌اند. این دو محور با اصول مبنایی «مفهوم تحول» و «تفسیر جهان‌بینی مبتنی بر اراده»، تحلیل شدند. به حسب تتبع نگارندگان در میان آثار فارسی و غیر فارسی، اثر حاضر، اولین اثری است که به هدف رفع اتهام لاهاو از خلط بین نظریه با روش و فراهم آوردن زمینه نقد منصفانه از آن نگاشته شده‌است.

استناد: فلاحی، زهره؛ سلیمانی، فاطمه و شرف، رهام. (۱۴۰۴). تبیین و تحلیل دیدگاه لاهاو در خصوص مشاوره فلسفی، پژوهش‌های فلسفی، ۱۹ (۵۲)، ۵۸۶-۵۶۵.

<https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.67862.4137>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تبریز.

مقدمه

انسان معاصر در زندگی روزمره با چالش‌های فراوانی مواجه است که فلسفه در طول تاریخ خود، نسبت به آن‌ها بی‌تفاوت نیست. در پژوهش فلسفی، نوعی تعالی یافت می‌شود که منحصر به متخصصان است و عموم مردم از آن محروم هستند. مشاوره فلسفی به عنوان شاخه‌ای از مشاوره، یکی از راه‌های شکستن انحصار یاد شده است. ایده مشاوره فلسفی با رشد فلسفه کاربردی، شکل گرفت و رسالت فلسفه، نسبت به ابعاد جسمانی، روانی و روحی انسان را به منصفه ظهور رساند؛ رسالتی که علومی مانند پزشکی و روان‌شناسی از آن عاجز بودند.

«مشاوره فلسفی، پژوهش فلسفی فرارونده‌ای درباره نظریه شخصی، انگاره یا جهان‌بینی مراجع است» (راب، ۱۳۹۸، ۲۸۵)، به گونه‌ای که سطح بحث از بررسی مشکلات جزئی مراجع به پرسش‌هایی انتزاعی‌تر در مورد انگاره یا جهان‌بینی او ارتقا می‌یابد. این شاخه از مشاوره، امروزه در مرحله پیش پارادایمی است. هرگز در آن شخصیتی شبیه فروید نبوده که ایده‌هایش به‌عنوان یک پارادایم اساسی و نقطه آغازین بحث، پذیرفته شود (پادن، ۱۹۹۸، ۱؛ لاهاو، ۲۰۱۳، ۳). از این‌رو رویکردهای متنوعی در آن وجود دارد که رویکرد لاهاو^۱ یکی از آن‌ها است.

برخی مانند میلز، لاهاو را به خلط روش و نظریه متهم می‌کنند (میلز، ۲۰۰۱، ۵). برای رفع چنین اتهامات و کاربست روش مطابق رویکرد لاهاو، لازم است دیدگاه او درباره اهداف، مورد تحلیل قرار گرفته و روش، مبتنی بر آن نظام‌مند شود. از این رو مسئله مقاله حاضر، آن است که چگونه می‌توان دیدگاه لاهاو درباره روش و اهداف مشاوره فلسفی را بر پایه اصول مبنایی او تحلیل کرد؟ پرسش‌هایی بر این مسئله متفرع می‌شود:

– از نگاه لاهاو مشاوره فلسفی چیست؟

– مهم‌ترین مبنای لاهاو در تحلیل اهداف و روش مشاوره فلسفی کدامند؟

– دیدگاه لاهاو در مورد روش و اهداف مشاوره فلسفی چیست و چگونه تحلیل می‌شود؟

مسیر پاسخگویی به پرسش نخست از تعاریف مشاوره فلسفی، آغاز شده، تا بررسی تاریخچه و رویکردهای آن، وجه امتیاز رویکرد دگرگونی و بررسی درمانی بودن این‌گونه از مشاوره امتداد می‌یابد. در مورد پرسش دوم، نگارندگان با استنباط مبنایی و تتبع در آثار لاهاو، شالوده‌ای برای تحلیل اهداف و روش‌های مشاوره فلسفی فراهم می‌کنند، از جمله تجزیه مفهوم «تحول» به مفاهیم جزئی‌تری چون «الگو»^۲، «پیرامون»^۳ و «ژرفنا»^۴، «نفی سوژکتیویته»^۵ و ابژکتیویته^۶ از ژرفنا، «پلورالیزم معنوی» و «تفسیر جهان‌بینی مبتنی بر اراده». در بعد هدف، مفاهیم «حکمت‌جویی»^۷، «خودتحولی»^۸ و «خودادراکی»^۹ که توسط لاهاو اشاره شده‌اند، با مبنای یاد شده، مورد تحلیل قرار می‌گیرند. تحلیل روش لاهاو به دو محور روش‌شناسی «عبور از الگو» و بررسی «تضاد دیالکتیکی»، تجزیه می‌شود،

¹ Lahav

² Pattern

³ Perimeter

⁴ Inner Demension

⁵ subjectivism

⁶ objectivism

⁷ The search for wisdom

⁸ Self-transformation

⁹ Self-understanding

روش‌های «پدیدارشناسی»^۱ «تحلیلی»^۲ و «انتقادی»^۳ در عبور از الگو مطرح هستند. «روش پدیدارشناسی» به جهت انسجام بخشی به الگو در قالب پیرامون، بازخوانی پدیدارشناسانه از جهان‌بینی مراجع و یاری به او برای تقویت یا اصلاح آن، «روش تحلیلی و انتقادی» به خاطر شفاف‌سازی و کاوش در جهان‌بینی پیرامونی است.

با بررسی «تضاد دیالکتیکی»، در مراحل تحول، «دیالکتیک»، بارها رخ می‌دهد. از جمله آن که تقابل الگو با حکمت‌محوری به ادراک پیرامونی و تضاد میان ادراکات پیرامونی به جهان‌بینی شخصی می‌انجامد. در مراحل بعد، تقابل جهان‌بینی شخصی با نظریات فلسفی به نظریه‌ای جدید امتداد یافته و ارتباط مراجع در سطح سوژه با نظریات متعدد در تقابل با یکدیگر، منجر به تحول او به جزئی از واقعیت انسانی می‌شود.

در مورد وجه نوآوری، شایان ذکر است بر مبنای تتبعات نگارندگان، در میان آثار فارسی و غیر فارسی، این مقاله، نخستین اثر است که در پی نظام‌سازی و تحلیل رویکرد لاهو گام برمی‌دارد.

۱. ماهیت مشاوره فلسفی

آغاز مشاوره فلسفی به یونان و روم باستان بازمی‌گردد. رسالت فلسفه در یونان و روم باستان، این بود که فرد را از نا آگاهی نجات داده و به مرحله اصیلی رو به آرامش، آزادی و بینش واقعی، سوق دهد (راب، ۱۳۹۸، ۳۶-۴۰، ۲۵۳). از اواسط قرن ۱۹، نگرش دکارتی بر نفس، مستولی شد و جرقه‌های نگرش تجربه‌گرایانه به بُعد غیر جسمی انسان به جداسازی روان‌شناسی از فلسفه انجامید. این جداسازی در مقطعی، باعث رشد این علم شد. اما پس از آن اندیشمندان به این نتیجه رسیدند که روان‌شناسی برای مشکلات روحی بشر، کفایت نمی‌کند و سویه‌های فلسفی مشکلات را فرومی‌گذارد. آخن باخ^۴ پیکربندی‌های روان‌شناختی را انکار کرده و معتقد بود، روان‌شناسی ویژگی‌های مراجع را تحت تئوری یا روش‌های خود قرار می‌دهد، لکن باید فضای مشاوره، خلاقانه باشد، به گونه‌ای که مراجع بتواند در موقعیت‌های منحصر به فرد، فلسفه ورزی کند (تیلمنس، ۲۰۰۵، ۱؛ میلز ۲۰۰۱، ۲۶).

از سال ۱۹۸۱ جنبش مشاوره فلسفی توسط باخ به طور رسمی، آغاز شد. پس از آن گروهی از دانشجویان فلسفه در دانشگاه آمستردام^۵ هلند، انجمنی خودجوش ایجاد کردند. در سال ۱۹۹۲ کوهن^۶ انجمنی تحت عنوان NPCA در آمریکا شکل داد که در آن مشاوره فلسفی به عنوان مکمل روان‌درمانی به کار گرفته می‌شد. موازی این انجمن، لومارینف^۷ انجمن APPA را شکل داد. لاهو در سال ۱۹۹۰ به جنبش مشاوره فلسفی، پیوست. او رویکردی، تحت عنوان «دگرگون‌سازی»، معرفی کرده و در سال ۱۹۹۴ جنبشی بین المللی متشکل از کشورهای گوناگون به راه انداخت (لاهو، ۱۳۹۹ الف، ۸، ۱۳، ۱۴، ۳۳-۳۷؛ مارینف ۱۴۰۲، ۷-۵). اکنون، مشاوره فلسفی در کشورهای گوناگونی از جمله آمریکا، کانادا، آلمان، انگلستان، استرالیا، برزیل، هند و رومانی به کار گرفته می‌شود (کوهن و زینج، ۱۴۰۰، ۹۸).

¹ Phenomenology

² Analytical Method

³ Critical Method

⁴ Achenbach

⁵ University of Amsterdam

⁶ Cohen

⁷ Lou Marinoff

مشاوره فلسفی، دو قید دارد. نخست، مشاوره و دوم، فلسفی. مشاوره بودن آن از جهت یاری به مراجع در حل مشکلات بوده و فلسفی بودن آن به دلیل استفاده از نظریات و خودپژوهی‌های فلسفی در زندگی مراجع است (لاهاو ب ۱۹۹۶: ۲۵۹؛ میراندا و لافلین، ۲۰۲۳، ۱۱۶۷).

طبق تعریف «کوهن»، مشاوره فلسفی، حرفه‌ای یاورانه است که می‌کوشد جهان‌بینی مرتبط با مسائل زندگی مراجع را به شکلی انتقادی، درک کند تا مسائل فلسفی عمیق‌تری برای مراجع کشف شوند (کوهن و زینچ، ۱۴۰۰، ۴۵، ۴۴). محور این تعریف، تفکر نقادانه بوده و بیشتر به جنبه‌های منطقی جهان‌بینی، اشاره دارد.

در تعریف «لاهاو» مشاوره فلسفی، بحثی فلسفی با احساسات، آرزوها، رفتارها و انتظارات یا به طور کلی‌تر روش زندگی است. این موارد در قالب ابژه، موضوع پژوهش فلسفی قرار می‌گیرند، به گونه‌ای که با مراجع به عنوان شریک، وارد بحثی فلسفی می‌شوند. (لاهاو، ۱۹۹۵، ۵). به عبارتی، مشاوره فلسفی، سفری شخصی در جهانی از ایده‌ها برای دستیابی به حکمت است (لاهاو، ۲۰۰۱، ۲۶-۱).

مشاوره فلسفی به فلسفه‌ورزی در قالب گفت و گویی گفته می‌شود که در آن مراجع با تحلیل عقاید خود، جهانش را به صورت انتقادی بررسی و بازسازی کرده و در پرتو آن برای حل مشکلات زندگی، توانمند می‌شود (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۷، ۸؛ لاهاو، ۱۹۹۵، ۹-۷). در این تعریف، فلسفه‌ورزی به معنای تحول یافتگی، محوریت دارد.

به نظر می‌رسد عناصر «تفسیر جهان‌بینی» و «پژوهش فلسفی فرارونده»، هسته‌های مهمی هستند که در تعریف لاهاو و کوهن از مشاوره فلسفی، اشتراکی محسوب می‌شوند. با این تفاوت که فلسفه‌ورزی در رویکرد کوهن، صبغه منطقی و در تعریف لاهاو صبغه‌ای شهودی دارد. درک شهودی از جهان‌بینی، همواره مستلزم فراروی است، لکن تحلیل منطقی از جهان‌بینی می‌تواند با فراروی، همراه نباشد.

ممکن است، پرسیده شود، با وجود روان‌درمانی^۱ چه نیازی به مشاوره فلسفی است؟ تمایز اصلی این دو گونه مشاوره، آن است که روان‌درمانی در فلسفه‌گراترین اشکال خود، فاقد عنصر فلسفه‌ورزی (پژوهش فلسفی) بوده و به یک نظریه خاص، متعهد است (لو، ۲۰۱۳، ۶۶؛ مریکا، ۲۰۱۵، ۳۸۷). لکن مشاوره فلسفی به دنبال حقیقت است (راب، ۱۳۹۸، ۱۵۷) و با تبدیل تجربه زیسته مراجع به موضوع پژوهش فلسفی، او را در یافتن فلسفه شخصی خود، توانمند می‌کند تا ظرفیت خود را در تجربه زندگی عمیق بیافزاید. این تمایز، ناشی از اختلاف این دو در اهداف و مبانی است. هدف روان‌درمانی، بازگرداندن مراجع به کف سلامت روان^۲ پذیرفته شده در جامعه است، در حالی که مشاوره فلسفی در پی معنادارتر کردن زندگی به عنوان هدفی فراتر از آن است که با بررسی انتقادی نظام جهان‌بینی مراجع و تغییر آن‌ها، حاصل می‌شود^۳ (کوهن و زینچ، ۱۴۰۰، ۴۹-۴۰). طبق پیش فرض روان‌درمانی، همه افراد، دچار آسیب‌های روانی (ناهنجاری)^۴ هستند (مریکا، ۲۰۱۵، ۳۸۵؛ پروچاسکا و نورکراس، ۲۰۱۴، ۴۵۳)، لکن مشاوره فلسفی، این مبنا را نمی‌پذیرد و معتقد است، افراد دچار آسیب، می‌توانند با پژوهش فلسفی به خودفهمی از تجربیات منفی، نائل شده و بر آن‌ها غلبه کنند (راب، ۱۳۹۸، ۱۶۳). تفاوت دیگر میان این دو، فرآیند تغییر مراجع است. روان‌درمانی و مشاوره فلسفی در کارکرد تغییر مراجع،

^۱ Psychotherapy

^۲ Mental health

^۳ بحث هدف، به طور تفصیلی مورد بررسی قرار می‌گیرد در این جا صرفاً به مناسبت وجه تمایز با روان‌درمانی مطرح شده‌است

^۴ disorder

مشترک‌اند. جهت تغییر در روان درمانی، مطلوبیت شرکت‌کنندگان و در مشاوره فلسفی، امر مقتضی حکمت است، نه مطلوبیت افراد (پروچاسکا و نورکراس، ۲۰۱۴، ۱۱، ۱۰، ۳).

امروزه مشاوره فلسفی در مرحله پیش پارادایمی است. هرگز در آن، شخصیتی شبیه فروید نبوده که ایده‌هایش به‌عنوان یک پارادایم اساسی و به‌عنوان نقطه آغازی برای بحث، پذیرفته شود (پادن، ۱۹۹۸، ۱؛ لاهاو، ۲۰۱۳، ۳)؛ لذا رویکردهای متنوعی در آن یافت می‌شوند که می‌توان به نمونه‌هایی اشاره کرد:

الف) رویکرد خودتشخیصی فلسفی

مشاوره فلسفی در این رویکرد، غیر بالینی و مشکل محور بوده و قید فلسفی در آن بیشتر به خاطر تحلیل و نوآوری مفاهیم، تفاسیر و رشته‌های فکر یا استدلال مراجع در تشخیص یا حل مشکل است. مراجع یا مشکل خویش را تشخیص می‌دهد، ولی در یافتن راه حل، نیازمند تحلیل فلسفی است یا به خاطر فقدان درک روشن از مشکلات به آن نیاز دارد (شوستر، ۱۹۹۱، ۲۱۹؛ لو، ۲۰۱۳، ۶۶).

ب) رویکرد دیالکتیک تعاملی^۱

این رویکرد، به عنوان رویکردی غیر بالینی و مشکل محور، معتقد است به جای تمرکز بر خود و حل مسائل باید بر زندگی به همان نحوی که زیسته می‌شود، تأکید کرد. ذات زندگی، مسئله‌ساز است و نمی‌توان آن را به مجموعه‌ای از مسائل قابل حل، تقلیل داد. نکته محوری در این رویکرد، آن است که چگونه با حفظ موضع خود با تمام وجود به پرسش‌های زندگی پاسخ داده و با ناشناخته‌ها و موقعیت‌های متنوع زندگی، مواجه شد. روش این رویکرد، گفت‌وگو است که به جای تمرکز بر شناخت و هیجان، بر تعامل بین افراد، تأکید دارد. از طریق درگیر شدن با دیگری می‌توان با او درون بافتار شخصی‌اش دیدار کرد، با پذیرش این که او نیز موضع خود را دارد. نتیجه این روش، بازنگری در پیش فرض‌های زندگی بوده و به همین دلیل، مشاوره در این رویکرد به قید «فلسفی» متصف می‌شود. نه به این دلیل که در آن دانش فلسفی خاصی، طریقت دارد (تیلمنس، ۲۰۰۵، ۸-۱).

ج) رویکرد منطق محور^۲

رویکرد منطق محور، دلایل شخصی مراجع را از جهت منطقی بودن، بررسی و آسیب‌شناسی کرده و نظام باورهای او را با استفاده از منطق قیاسی، نظریات فلسفی، مغالطات منطقی و مفاهیم پدیدارشناختی، مورد ارزیابی قرار می‌دهد (کوهن و زینج، ۱۴۰۰، ۱۳۲؛ کوهن، ۱۹۹۵، ۱۳۱).

د) رویکرد فیلو روانی^۳

از نظر میلز، فلسفه از فعالیت‌های روانی، قابل انفکاک نبوده و عقلانیت، صورت ارتقا یافته فرآیندهای روانی است (رک: میلز، ۲۰۰۱، ۲۷-۲۵). نتیجه چنین مبنایی، رویکرد فیلو روانی به مشاوره فلسفی است که طبق آن مشاوره فلسفی به مثابه روان‌درمانی، تلقی شده و مشکلات در ناحیه هیجانات، آسیب‌شناسی می‌شوند.

رویکردهای رایج، مشکل محور یا منطق محور هستند. دسته اول، رویکردهایی مانند فیلو روانی، خود تشخیصی و دیالکتیک تعاملی هستند که فلسفه را به صورت حاشیه‌ای به زندگی، مرتبط ساخته و نسبت به ایده‌های متعالی فلسفه بی‌اعتنا هستند. برخی دیگر،

^۱ این اصطلاح، توسط تیلمنس و دیگران به کار نرفته‌است Reciprocal dialectic

^۲ Based logic therapy

^۳ philo-psychological paradigm

جهان‌بینی فرد را به عناصر منطقی و استدلالی فرومی‌کاهند و مراجع را متحول نمی‌کنند. در حالی که بهره‌گیری از تفکر نقدی در تحلیل و حل مشکلات، مختص فلسفه نیست. برای مثال، روان‌شناسی اگزستانسیال در حل مشکلات مراجع از نظریات فلسفی بهره می‌گیرد، لکن این به معنای فلسفه ورزی نیست (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۶۸، ۶۷؛ لاهاو، ۱۹۹۷، ۱۷). اهمیت رویکرد لاهاو در تحول‌گرایی به عنوان کارکرد ویژه فلسفه و رهایی از چنین فروکاهش‌گرایی‌هایی بوده و بر مبنای تحول مراجع از زندگی سطحی به ژرفنا است. مشاوره فلسفی، رویکردهای بالینی را نفی نمی‌کند، بلکه در کنار آن‌ها است (مریکا، ۲۰۱۵، ۳۸۷)، اما درمورد درمانی بودن آن، اتفاق نظر نیست. برخی به درمان بودن آن قائلند (فیشر، ۲۰۱۱، ۷۹) و عده‌ای دیگر، درمان بودن آن را انکار می‌کنند (شوستر، ۱۹۹۱، ۲۱۹). لاهاو از برچسب درمانی به مشاوره فلسفی تحاشی دارد، لکن منکر اثرات درمانی و احتمالی آن نیست (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۷). در توضیح مطالب این بخش باید گفت، برخی رویکردها مانند فیلوروانی از هیجانات مراجع به باورهای او می‌رسند. مشکل این مسیر، آن است که بخشی از پیرامون که پیش‌فرض کنش‌ها و واکنش‌های غیر هیجانی است، از دسترس مشاور، خارج می‌ماند. به نظر می‌رسد در سایر رویکردها به جز رویکرد لاهاو نیز این دسترسی، ناقص است. زیرا در آن‌ها باورهای زیسته از مسیر مشکل یا تعامل، حاصل می‌شوند. در حالی که ممکن است در فرآیند مشاوره، بخش مهمی از باورهای زیسته که بی‌ارتباط با مشکل یا تعامل هستند، مورد غفلت قرارگیرند. طبق رویکرد لاهاو مسیر ورود به باورهای مراجع، احساسات، آرزوها و کنش‌ها او است. در این صورت، مشاور، افزون بر پیش‌فرض هیجانات به پیش‌فرض غیر هیجانی مراجع نیز دسترسی دارد. از این‌رو، در رویکرد لاهاو شکافی میان تجارب زیسته مراجع با جهان‌بینی او وجود ندارد.

۲. مبانی مشاوره فلسفی لاهاو

از آن جا که رویکرد لاهاو بر محور تحول است، موضع او درباره «مفهوم تحول» را می‌توان به عنوان مهم‌ترین مبنا تلقی کرد. هم‌چنین او با اشاره به تنوع رویکرد در مشاوره فلسفی، «تفسیر جهان‌بینی مبتنی بر اراده» را به عنوان مبنای خود معرفی کرده‌است (لاهاو، ۱۹۹۵، ۵).

۲-۱. مفهوم تحول

در فلسفه تحلیلی، مفاهیم، نقش مبنایی دارند. مفهوم «تحول» در مشاوره فلسفی با رویکرد لاهاو محوری بوده، به معنای گذر از روزمرگی به زندگی عمیق و به عبارتی، خروج از «الگو و پیرامون» برای وصول به «ژرفنا» است (لاهاو، ۱۳۹۹ ج، ۵۳). «الگو به عنوان ساختاری ثابت در موقعیت‌های خاص مشابه رخ می‌دهد، به گونه‌ای که هرگاه آن موقعیت یا مشابه آن، پیش آمد، فرد تمایل دارد که رفتارها و هیجانات مشابهی از خود نشان دهد. این ساختار، نشان از آن است که رفتارها و هیجانات ما محدود بوده و از یک صورت‌بندی عادی، پیروی می‌کنند» (لاهاو ۱۳۹۹ الف، ۶۸). در واقع، برخی احساسات و اندیشه‌های فرد، مانع از فعالیت منابع عمیق‌تر درون او می‌شوند که می‌توان آن‌ها را در ساختار ثابتی مانند «الگو» یافت.

«پیرامون»، نشانگر شیوه معمول انسان برای تجربه چیزها، واکنش‌ها، رفتارها، هیجانات و ترجیحات ویژه اشخاص است که قلمرو امکانات و محدودیت‌های او را ترسیم می‌کند. این مفهوم، شامل ادراکات و جهان‌بینی‌هایی است که زندگی را در مرزهای محدود و عادی، قرار می‌دهند. برای نمونه درک فرد از معنای عشق، باعث می‌شود که او نوع خاصی از روابط عاشقانه را تجربه کند یا از آن محروم باشد. مشاور می‌تواند ادراک پیرامونی را از الگو تشخیص دهد (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۶۰، ۶۸، ۹۷، ۱۴۸، ۵۶؛ ۸۴-۸۲). این مفهوم

بر گستره ادراکی، دلالت دارد که فرد، آن را در عمل، زیست می‌کند و منفعل از تجارب زیسته او است. اموری مانند نواقص فردی یا تجارب مراجع، محدودیت‌هایی در این درک ایجاد می‌کنند که شناسایی آن، اولین گام برای وصول به «ژرفنا» است.

«ژرفنا» بینش‌ها و هیجانات معنادار و الهام‌بخشی را دربرمی‌گیرد که با واقع بودگی خود، انسان را از بینش، سرشار می‌سازد و با کنار زدن خود روان‌شناختی، رخ می‌دهد. در این صورت، اگر فرد در پی پیوند با نظریه فلسفی باشد، از مسیر آن نظریه، بعد دیگری از خود را درک می‌کند. به عبارتی، به سطحی از «واقعیت انسانی»^۱، متحول می‌شود که در آن معانی بنیادین و سیال به منصف ظهور می‌رسند. هر چند کل این واقعیت، در دسترس انسان نیست و نمی‌توان درباره آن سخن گفت (لاهاو، ۱۳۹۹ ب، ۸۹، ۴۵، ۴۴؛ لاهاو، ۱۴۰۲، ۶۵، ۲۵). هر چه فرد، احساسات و اعمال خود را از اسارت «الگو و ادراکات پیرامونی» رها کند، مانع او در درک معانی زوده شده و معانی ژرف از درون او مجال بروز می‌یابند. این فرآیند، تنگنای زندگی او را به ظرفیتی برای تجربه معانی مبدل می‌سازد. گویا می‌توان «ژرفنا» را تجربه زیسته‌ای دانست که از تأثیر عوامل محدود کننده، رها و با معانی جوشیده از درون فرد، عمیق شده‌است. نکته دیگر، چشم انداز «واقعیت انسانی» است. این مفهوم، دارای ابهام است، لکن با مبنای کانتی می‌توان نکاتی از آن دریافت، از جمله آن که انسان واصل شده به «ژرفنا»، به پدیداری از واقعیت انسانی، مبدل می‌شود که ذات آن در دسترس او نیست.

استفاده از مفهوم «ژرفنا» به عنوان مبنایی ایجابی در دیدگاه لاهاو مستلزم بررسی احکام بیان شده توسط او است. به نظر می‌رسد یکی از این احکام می‌تواند ناظر به آن باشد که آیا مراجع به عنوان سوژه با قدم گذاشتن در قلمرو ژرفنا از جایگاه سوژه صرف، ارتقا می‌یابد؟ در تلقی لاهاو، «ژرفنا»، قلمروی بنیادینی است که در آن سوژه در اتحاد با ابژه است، یعنی افزون بر ابژه‌ها و حقایق، معنایی را دربرمی‌گیرد که در پس آن‌ها نهفته‌است. این قلمرو نسبت به سازوکارهای روان‌شناختی اندیشیدن درباره چیزی (مقولات کانتی) پیشینی‌تر بوده و مستلزم تفکیک واقعیت به سوژه و ابژه نیست (لاهاو، ۱۴۰۲، ۱۳۴، ۱۰۴، ۱۱۳). پیشینی‌ترین امری که در فلسفه کانت، وجود دارد، مقولات فاهمه و حساسیت استعلایی هستند. در حالی که لاهاو معتقد به امور پیشینی‌تری از جنس معنا است که حتی نسبت به زبان، بنیادی‌تر است. رابطه سوژه با جهان به ذهن و زبان او قوام می‌دهد. ذهن، زبان و جهان، پاره‌هایی از یک شاکله مفهومی واحد هستند. کل واقعیت شامل سوژکتیو و ابژکتیو به نحو یکدستی با زبان و تفسیر، قوام یافته و پرورده می‌شود.

در تحلیل این دیدگاه، می‌توان «ژرفنا» را محوری دانست که در قلمرو آن، سوژه (مراجع) با تجربه زیسته خود به عنوان یک ابژه، مواجه می‌شود و هر چه بتواند واقعیت را در قالب نظریات زبانی دریابد، پیوند بیشتری با آن برقرار کرده و به درک عمیق‌تری از آن می‌رسد. به عبارت دیگر، قیود «سوژکتیو» و «ابژکتیو»، مقابل واقع بودگی، قرار می‌گیرند و رهایی از آن‌ها مستلزم مواجهه بیشتر مراجع با واقعیت است.

نکته دیگر، آن است که معنویتی که فرد با وصول به «ژرفنا» به آن دست می‌یابد، افزون بر این که با نفی سوژکتیویته و ابژکتیویته وصف می‌شود، می‌تواند متصف به وحدت یا کثرت شده و روشنگر موضع لاهاو در تلقی از مشاوره فلسفی باشد. لاهاو معتقد به تکثر معانی به نظر می‌رسد. چنان چه جان هیک به کثرت‌گرایی^۲ ادیان، اعتقاد دارد و روح همه ادیان را تحول انسان از خودخواهی به خداخواهی می‌داند، لاهاو فلسفه‌های دگرگون‌ساز را به مثابه پوشش‌هایی نظری، تلقی می‌کند که روح آن‌ها فراخوانی به زندگی آکنده‌تر است. جزئیات پوشش از دیدگاه او اهمیتی ندارد، بلکه پیکره آن مهم است که همان فراخوانی است. براساس نظر هیک، همه ادیان، بهره‌هایی از حقیقت دارند، لکن هیچ کدام، حقیقت مطلق نیستند. لاهاو نیز به این نکته درمورد ایده‌ها و نظریات فلسفی، قائل

¹ Human reality

² pluralism

است. هر ایده فلسفی با زبان خود از عمق درونی، حکایت دارد و هیچ نظریه‌ای به طور کامل از آن دلالت ندارد (لاهاو، ۱۳۹۹، ج. ۳۳؛ پترسون و دیگران، ۱۳۹۳، ۴۰۸-۴۰۶).

این دیدگاه، مبتنی بر عینی نبودن ژرفنا و غیرقابل شناخت بودن است و تنها با مبنای کانتی، می‌توان، آن را تحلیل کرد. چنان که کانت، ذات را غیر قابل شناسایی و پدیدار را قابل شناسایی می‌داند، لاهاو معنا را به دو وجه ذات و پدیدار، تحلیل می‌کند. وجه پدیدار، همان معانی است که گاهی در خلال زندگی روزمره، ممکن است به گوش افراد برسد و تحول خواهانی که به آن توجه می‌کنند، بهتر، آن را می‌شنوند. ذات معنا قابل شناسایی نیست. وضعیت‌های انسان از جمله شرایط فردی و فرهنگی او، پدیدار متفاوتی از معنا به دنبال دارد. به این ترتیب، معانی می‌توانند متکثر باشند.

در تبیین دیدگاه لاهاو درباره مفهوم «تحول»، باید توجه داشت به این که از تجزیه این مفهوم به مفاهیم «الگو»، «پیرامون» و «ژرفنا»، سه ویژگی برای آن استنباط می‌شود. نخست، آن که فرآیند «تحول» بر واقعیتی مستقل از مراجع مبتنی نمی‌شود، بلکه مراجع، در مواجهه با سطح بالاتری از واقعیت، قرار می‌گیرد که جزئی از واقعیت انسانی است. لاهاو سوژکتیو یا اژکتیو بودن را از واقعیت انسانی نفی می‌کند، لکن به نظرمی‌رسد فرآیند «تحول» به آن را شهودی و سوژکتیو می‌داند که بر فرآیند ارتقاء سطح مراجع در تفسیر معنا، موقعیت و دیگری دلالت دارد. یعنی فرد تحول‌یافته می‌تواند به تفسیر عمیق‌تری از موقعیت‌ها و دیگران دست یافته و معانی جدیدی را از پهنه زندگی تفسیر کند. دومین و سومین ویژگی، آن است که فرآیند «تحول»، شخصی بوده و به تعداد افراد، متکثر است. یعنی با روایت فلسفی از زندگی هر شخص، می‌توان فرآیند تحولی ویژه او فرض کرد.

۲-۲. تفسیر جهان‌بینی مبتنی بر اراده (روان‌زدایی)^۱

از نظر لاهاو روش زندگی هر فرد بر جهان‌بینی شخصی او دلالت دارد. کنش‌ها و واکنش‌های افراد می‌توانند در قالب نظریه، تفسیر شوند، در حالی که رویکردهای روان‌کاوانه به دنبال آن هستند که با روشن‌سازی فرآیندهای روان‌شناختی، جهان‌بینی فرد را شفاف کنند. لاهاو به عنوان مبنایی سلبی از فرآیند تفسیر جهان‌بینی، روان‌زدایی می‌کند. به عبارتی، عنصر اساسی در رویکردهای روان‌کاوانه، تأثیرات جبری رویدادهای ذهنی بر جهان‌بینی است. لاهاو تحت عنوان «روان‌زدایی»، چنین جبری را انکار می‌کند (لاهاو، ۱۹۹۵، ۵). مسئله‌ای که در این جا مطرح می‌شود، این است که از نظر او سیر از کنش به جهان‌بینی فرد، چگونه ممکن است؟ او در پاسخ به تجربیات مراجع، استناد می‌کند (لاهاو، ۱۹۹۵، ۱۹، ۵). طبق رویکرد لاهاو، نقطه آغاز مشاوره فلسفی، الگوهای کنشی است. تا وقتی این الگوها مورد تحلیل مشاور قرار نگیرند، پیرامون، روشن نشده و مشکلات، ریشه‌یابی نمی‌شوند. سیر این تحلیل از کنش به الگو و از آن به شیوه فهم مراجع از جهان، صورت می‌گیرد (لاهاو ۱۳۹۹ الف، ۸۳، ۶۸).

از آن جا که لاهاو دارای نگرش تحلیل زبانی است، سیر او در عبور از الگو به کنش، هویتی زبانی دارد (لو، ۲۰۱۳، ۶۳، ۶۲). به این معنا که الگوها پدیدارهایی هستند که می‌توان با زبان به آن آگاه شده و از آن به شیوه فهم مراجع از جهان، پی برد. طبق نگرش زبانی، زبان (شبکه ایده‌ها)، واسطه عین (زندگی شخصی و عمق درونی) و ذهن مراجع محسوب می‌شود. چنین نیست که امر واقع، مستقل از پدیدار، موجود باشد و فاعل شناسا آن را کشف کند، بلکه در عین ارتباط فاعل شناسا با اعیان به وجود می‌آید. میزان بهره‌مندی زندگی شخصی مراجع از واقع، به میزان ارتباط او با جهان بازمی‌گردد (لاهاو، ۱۹۹۳، ۴۵؛ ۱۹۹۰، ۳۴۱). از این رو، می‌توان

¹ de-psychologizes

شیوه ارتباط مراجع با جهان را توصیف زبانی تلقی کرد. این توصیف، همان جهان‌بینی است، نقطه‌ای که در آن سوژه و ابژه، متحد می‌شوند. یعنی زندگی به مثابه ابژه‌ای خود را در قالب جهان‌بینی بر مراجع، پدیدار می‌کند، بدون این که ذات آن برای او معلوم شود. براساس مبنای کانتی در دوگانگی ذات و پدیدار، به نظر می‌رسد، در سیر تحلیل از الگو به جهان‌بینی با سه امر کنش مراجع، پدیدار و ذات ارتباط او با جهان، مواجه هستیم. از طریق کنش با زبان و از طریق زبان می‌توان به پدیدار (جهان‌بینی) دست یافت. لکن خود ذات (واقعیت زندگی)، برای همیشه مجهول می‌ماند. از این‌رو، می‌توان زبان را قوام کنش دانست. ممکن است گفته شود این مبنا میان روان‌درمانی و لاهو، مشترک است. روان‌درمانی نیز با تلقی زبانی از تجارب انسان به پدیداری از ذهنیت او می‌رسد که ارادی نیست. آن‌چه نظریه لاهو را متمایز می‌کند، توجه او به جایگاه اراده در تمایز تجارب زیسته از رویداد است (لاهاو، ۱۹۹۱، ۴۹۶-۴۹۸). بنابراین به‌جای تفسیر تجربه زیسته مبتنی بر فرآیندهای روان‌شناختی، لازم است آن را مبتنی بر اراده عامل، تفسیر کرد. در این جا سؤال می‌شود که در شبکه فکری لاهو، اراده و کارکرد آن چیست؟

لاهاو در بحث اراده، متأثر از برگسون است. از نظر او اراده، به عنوان یک اساس علی از واقعیت، موجب تشخیص عمل از «شهودهای ناسازگار»^۱ و شرایط زمانی و مکانی، می‌شود. رویدادهای جهان به‌طور علی، حالات روانی متضادی در عامل، ایجاد می‌کنند که از آن‌ها به «شهودهای ناسازگار»، تعبیر می‌شود (لاهاو، ۱۹۹۱، ۴۸۷). منظور از شهود، انس و الفتی است که به‌واسطه آن انسان به باطن شیء دست می‌یابد. این اصطلاح برای توصیف فرآیند گردآوری آگاهی متافیزیک، استفاده می‌شود و بر علم حضوری، دلالت دارد که متعلق آن استمرار و واقعیت است.^۲ قید «ناسازگار» در توصیف شهود، از این جهت است که حالات روانی به عنوان نمونه‌هایی از آگاهی بی‌واسطه نسبت به واقعیت، محسوب می‌شود (عنبرسوز و مسعودی، ۱۳۹۳، ۸۴، ۸۳). در هر عملی انسان به این شهودها آمیخته‌است. وقتی عامل به عملی اراده کند، از شهودهای ناسازگار رها می‌شود (لاهاو، ۱۹۹۱، ۴۹۷).

در توضیح دیدگاه لاهو باید نوشت که ممکن است شهودهای ناسازگاری در عامل، فعال باشند که فرد را از عمل بازدارند. به نظر می‌رسد اراده به عنوان آن‌چه موجب رهایی از چنین شهودهایی است، خود، امری شهودی باشد. زیرا در فلسفه برگسون، شهود با واقعیت، این همانی دارد. پس اراده، امری شهودی است که بر شکل‌گیری یا رهایی از الگوهای حاکم بر اعمال، اثر می‌گذارد و بدون آن، رهایی از الگو و پیرامون، امکان پذیر نیست. از این‌رو تفسیر تجربه زیسته با اراده، ممکن است. از طرفی، تشخیص اعمال، نسبت به شرایط مکانی، رخ می‌دهد. یعنی عامل برای اراده نسبت به هر عملی باید در شرایط و مواد مکانی، تصرف کرده و به عبارتی از هوش، استفاده کند. از نظر برگسون هوش، قوه‌ای مرتبط با مکان بوده و در تعامل با شهود است، لکن نمی‌تواند مانند شهود با واقعیت، مرتبط شود (عنبرسوز و مسعودی، ۱۳۹۳، ۸۴). با این توضیح، می‌توان اراده را شهود هوشمند شده دانست.

گاهی تجارب انسان، تأثیراتی منفی بر زندگی او دارند که مانع از ارتباط او با جهان می‌شوند. در صورتی که فرد، شهود خود را در ارتباط با جهان، هوشمند نموده و به عبارتی اراده کند، می‌تواند بر آن آثار منفی و روابط گذشته غلبه کند. یکی از کارکردهای این تحلیل از اراده، امکان غلبه بر الگو و پیرامون محدود کننده و به عبارتی، «روان‌زدایی» است. از آن‌جا که شهود در نظر لاهو، حاکی از ارتباط انسان با واقعیت است، متعلق آن، تلقی فرد از واقعیت و به عبارتی جهان‌بینی او را بیان می‌کند.

^۱ incompatible intuitions

^۲ این معنا از شهود، با شهود عرفانی تفاوت دارد.

لاهاو معتقد به آزادی اراده است؛ در عین این که تأثیر شرایط علی بر اراده را انکار نکرده و ویژگی‌های جبرگرایانه را انتخاب عامل می‌داند. به عبارتی، عمل در لحظه تحقق، آزادانه بوده و بعد از آن متصف به جبر است. کنش آزاد، نمودی از گذشته ذهنی انسان است و رویدادهای ذهنی با این که عمل او را قابل پیش‌بینی می‌کند، آن را جبری نمی‌کند، بلکه می‌توان گفت آن را تقدیری می‌کند. گذشته انسان بر شرایط روحی کنونی و مسیر آینده او اثرگذار بوده و شهودهایی ناسازگار ایجاد می‌کند که عمل انسان را در معرض بی‌تشخصی قرار می‌دهد. اراده به عنوان شهودی قوی‌تر می‌تواند بر آن‌ها غلبه کند و عامل را در پاسخگویی به موقعیت، یاری رساند. بدون لحاظ شهود، هر عملی به امکانی مقابل عامل، تبدیل می‌شود که می‌تواند از آن صرف نظر کند. اگر چنین عملی رخ دهد، جبری است (لاهاو، ۱۹۹۱، ۴۹۱-۴۸۷).

در توضیح دیدگاه لاهاو می‌توان گفت، اراده انسانی با جبر علی سازگار بوده و کنش با دو اعتبار، متصف به جبر و آزادی است و با توجه به این که هسته اصلی تجربه زیسته را تشکیل می‌دهد، تجربه زیسته با دو اعتبار می‌تواند به صورت جبری یا آزاد، روایت شود. از آن رو یکی از کارکردهای تلقی لاهاو از اراده، آن است که امکان حصول روایتی فلسفی از زندگی مراجع را فراهم می‌کند که با تفکیک عناصر جبری آن از عناصر غیر جبری می‌توان به تصویر واقعی‌تری از تجربه زیسته و جهان‌بینی مراجع رسید.

۳. اهداف مشاوره فلسفی

در شبکه مفهومی لاهاو، مفاهیم «حکمت‌جویی»، «خوددراکی» و «خودتحوّلی»، به عنوان اهداف مشاوره فلسفی، مطرح هستند (لاهاو، ۲۰۰۱، ۲؛ لاهاو ۱۳۹۹ الف، ۵۷-۹۹). در بخش حاضر، پس از تعریف این مفاهیم، آن‌ها را با استفاده از مبانی یاد شده تحلیل کرده و به ارتباط این مفاهیم با یکدیگر می‌پردازیم.

از نظر لاهاو «حکمت‌جویی» به عنوان هدف اصلی مشاوره فلسفی، به معنای تمرکز بر تحلیل انتزاعی و بررسی عمق ایده‌های ناظر به زندگی مراجع و فراتر از رضایتمندی است (لاهاو، ۲۰۰۱، ۲، ۴).

«خوددراکی»، کشف نیاز واقعی مراجع به جای نیاز کاذب، روشن کردن جهان‌بینی، به خصوص جهان‌بینی مرتبط با مشکلات زندگی او است. فیلسوف، تصور مراجع از خود و جهان‌ش را به گونه‌ای بررسی می‌کند که گویی یک نظریه است و به او کمک می‌کند ساختار، پیوندهای درونی، مفروضات، دلالت‌ها و کاربردها را در آن تشخیص دهد تا به وضوح در مسیر زندگی و به تبع آن راه حل مشکلات خود دست یابد. احساسات، باورها، امیدها و راه کلی زندگی اشخاص، می‌تواند به طور تلویحی، پاسخ‌های فلسفی آن شخص، نسبت به پرسش‌های فلسفی را در بر گرفته باشد (لاهاو ۱۴۰۲، ۳۹؛ لاهاو ۱۳۹۹ الف، ۵۷-۹۹؛ ۱۳۱-۱۳۳؛ لاهاو ۱۹۹۳، ۳، ۶؛ لاهاو ۲۰۰۱، ۳-۶؛ لاهاو ۱۹۹۶ الف، ۲۶۵).

«خودتحوّلی»، به عنوان مفهوم دیگری که لاهاو به عنوان هدف مشاوره فلسفی، تلقی می‌کند، به معنای عبور از زندگی روزمره با نگرش محدود به زندگی آزادتر، آکنده‌تر از معانی و عمیق‌تر با استفاده از همه ظرفیت‌های وجودی است که شامل دانش عمیق‌تر، نسبت به واقعیت انسانی بوده و بُعد اساسی و عمیق وجود را آشکار می‌کند (لاهاو، ۲۰۱۳، ۱۸، ۱۹، ۸۲؛ لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۲۳۷-۲۰۳، ۱۷۷-۱۸۵، ۱۷۳، ۱۴۵-۱۴۷، ۲۰-۲۴، ۳۸، ۹۸؛ چاپلینگ، ۱۹۹۶، ۲۹۷؛ لاهاو ۲۰۰۱، ۵؛ لاهاو ۱۹۹۳، ۴).

در تحلیل «حکمت‌جویی»، لازم است به ارتباط آن با مبانی، توجه کرد. قید «بررسی عمق ایده‌ها» به «مفهوم تحول» و تعبیر «ایده‌های ناظر به زندگی» به مبنای «روان‌زدایی» مرتبط است. از آن‌جا که مقصد تحول، ژرفنا است، می‌توان تلقی لاهاو از مفهوم

«حکمت‌جویی» را در طول «ژرفناجویی»^۱ فهمید. با این تحلیل، مشاوره فلسفی، تمرینی برای آن است که مراجع بتواند از الگو و جهان‌بینی پیرامونی خود آگاه شده، احساسات و تجارب خود را با معانی، تعمیق کند. به گونه‌ای که به بخشی از «واقعیت انسانی»، متحول گردد. از آن‌جا که مشاور و مراجع فقط به پدیداری از آن دسترسی دارند و نمی‌توانند به ذات آن دست یابند، تصویر فلسفی از مفهوم «حکمت‌جویی» را فقط می‌توان با مبانی کانتی ترسیم کرد. مفهوم «حکمت‌جویی» بر محور «ایده‌های ناظر به زندگی» است. طبق مبنای «روان‌زدایی»، راه حصول این ایده‌ها، تفسیر تجربه زیسته از طریق معرفت‌شهودی و هوشمندانه مراجع در موقعیت‌های گوناگون است.

بر مبنای مفهوم تحول، «خودادراکی» از توجه به الگو و پیرامون شخصی (درون تجربه زیسته)، حاصل می‌شود. الگو نشانه آن است که مراجع با چه احساسات و باورهایی در موقعیت‌های زندگی، اراده می‌کند. در همین فرآیند، بهتر می‌تواند محدودیت‌های پیرامونی و شبکه باورها و مفاهیم خود را شناسایی نموده و با موقعیت، نسبت سازگارانه‌تری برقرار کند. این آگاهی، سطحی از حکمت است. از این‌رو می‌توان «خودادراکی» را در طول «حکمت‌جویی» برشمرد. با حصول این مفهوم در زندگی مراجع، زمینه وصول او به ژرفنا فراهم می‌شود. در نتیجه می‌توان آن را در طول «ژرفناجویی» دانست.

«خودادراکی»، مستلزم تفسیر جهان‌بینی و حصول روایت فلسفی از زندگی مراجع بوده و طبق مبنای «روان‌زدایی»، مبتنی بر شهود و هوش، صورت می‌گیرد. محتوای شهود عامل در هر موقعیتی بر تلقی او از واقعیت، دلالت دارد که همان جهان‌بینی است. چگونگی پاسخ مراجع به موقعیت‌ها نشان از محتوای این شهود و کیفیت هوشمندسازی آن دارد.

«خودتحولی»، طبق «مفهوم تحول»، به غلبه بر پیرامون و وصول به ژرفنا تحلیل می‌شود. این معنا بر مبنای «روان‌زدایی»، مستلزم اراده یا هوشمندسازی شهودهای ناسازگار است. عامل با شهود، واقعیت را دریافته و با هوشمندسازی آن در شرایط مکانی به موقعیت، پاسخ می‌دهد. این فرآیند از مسیر تغییر فرآیندهای روانی نیست، بلکه از مسیر کنترل تأثیر گذشته در زندگی مراجع و تقویت شهود وی برای مواجهه وسیع‌تر با واقعیت و دستیابی به معانی ژرف است. با این توضیح، هرکس می‌تواند از مسیر تجارب خود و با کنترل تأثیرات گذشته به معنویتی منحصر به فرد برسد. در نتیجه «خودتحولی» نیز در طول «ژرفناجویی» بوده و با توجه به منحصر به فرد بودن تجربه معنوی اشخاص، می‌توان آن را به اصل مبنایی پلورالیزم معنوی بازگرداند.

طبق آن‌چه در «روان‌زدایی» گفته شد، اراده انسان، مطلق نیست و برخی محدودیت‌های پیرامونی، هرگز حل نمی‌شوند. پس ممکن است اراده، مغلوب عوامل پیرامونی قرارگیرد و مراجع نتواند به برخی از مشکلات غلبه کند، لذا از مبانی لاهو چنین به نظر می‌رسد که یکی از اهدافی که باید در مشاوره فلسفی دنبال شود، ارتقاء تحمل مراجع است.

۴. روش مشاوره فلسفی

رسمی‌ترین روش برای انجام مشاوره فلسفی، «دیالکتیک» است. لاهو نیز این روش را پذیرفته، اما باید توجه داشت که صاحب نظران، آن را به گونه‌های مختلفی تفسیر کرده‌اند (میلز ۲۰۰۱، ۳۵؛ ژرژگوریچ، ۱۳۵۱، ۴۳-۳۴؛ ۱۲۰-۸۹؛ کاپلستون، ۱۳۶۸، ۱۸۹، ۲۲۹). «دیالکتیک در مشاوره فلسفی به روش گفت‌وگو محوری، اطلاق می‌شود که در آن از خلال تضاد، میان مشاور و مراجع، امر سومی، پدید می‌آید که مراجع را در حل مشکل، یاری می‌کند» (پورآقا و قاضی، ۱۴۰۰، ۱۶۷).

^۱ خود لاهو این اصطلاح را به کار برده است، بلکه نویسندگان آن را جعل کرده‌اند.

از تعریف مزبور، عنصر «تضاد» استنباط می‌شود. هم‌چنین روش دیالکتیک، مستلزم سه عنصر دیگر، شامل «پرسش نظام‌مند»، «استدلال» و «تعاریف فراگیر» است. از طریق «پرسش نظام‌مند»، نقد فلسفی به هدف اولیه فرآیند مشاوره تبدیل می‌شود. فرآیند نقد ممکن است شفاف‌سازی، انتقادی یا تقابلی باشد. مشاور از مراجع درخواست می‌کند تا پارامترهای ایده‌ها و باورهایش را تعریف کرده، از آن‌ها دفاع کند، قوت «استدلال» او را ارزیابی و تعاریف خاص آن‌ها را به «تعاریف فراگیر»، مرتبط کند (میلز، ۲۰۰۱، ۳۵). چگونگی استفاده از «دیالکتیک»، تأثیر زیادی بر فرآیند رسیدن به بینش فلسفی دارد. اگر بخواهیم طبق روش معرفی شده توسط لاهاو به کمک مبانی او، الگویی ارائه دهیم ناگزیر از پیگیری چند مسئله هستیم: نخست، آن که طبق مفهوم «خودادراکی»، مشاور از الگو به جهان‌بینی دست یافته و مراجع را به ژرفنا رهنمون می‌کند. «این فرآیند چگونه ممکن است؟» (روش‌شناسی عبور از الگو) دوم، دیالکتیک لاهاو مبتنی بر تحول و هر دیالکتیکی، مستلزم «تضاد» است. از این‌رو، لازم است در هر مرحله، دو طرف تضاد، صورت‌بندی و امر سوم حاصل از آن در اسلوبی معنادار ترسیم شود، تا بتوان پرسش‌ها را بر اساس آن سامان داد.

۴-۱. روش‌شناسی عبور از الگو

بر مبنای مفهوم «تحول»، خودادراکی، مستلزم عبور از الگو به پیرامون و فراتر از آن بوده که اولین اقدام بدین منظور، شناخت الگو است. مشاور برای شناسایی الگو باید به دنبال یافتن آن دسته از رفتارهای سرسختانه مراجع باشد. لازم است مراجع را در موقعیت‌های متنوع بیازماید تا ساختار ثابت رفتارها و هیجانات او را شناسایی کرده و به جهان‌بینی او دست یابد. نه این که از طریق عقاید مراجع، اقدام کند. زیرا چه بسا انسان‌هایی طبق عقاید خودعمل نکنند (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۸۴-۸۲). از این‌رو، پس از «الگویابی»، حصول جهان‌بینی مراجع، اولین مقصود مشاور، محسوب می‌شود.

جهان‌بینی، یک نظریه کمابیش منسجم از جهان است که مراجع بر اساس آن زندگی می‌کند. چیزی نیست که در قالب واژه‌ها به آن فکر می‌کند، بلکه محصول تضاد روزمره میان ادراک‌ها و تطبیق آن‌ها با یکدیگر در فرآیندی درونی است (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۹۹-۹۷).

کاربرد تعبیر «کمابیش منسجم» در توصیف جهان‌بینی پیرامونی و تصریح به این که مراجع، نظریه‌ای را زندگی می‌کند، بدون این که از آن آگاه باشد، نشان از ابهاماتی در دیدگاه لاهاو دارد. این ابهام، دشواری‌هایی در روش‌شناسی لاهاو ایجاد می‌کند، زیرا تا مفهوم «جهان‌بینی» به عنوان مقصود، مبهم باشد، مسیر حصول آن، روشن نیست و لازم است برای تحلیل روش‌شناسی لاهاو در عبور از الگو به جای حدس به نظر خود لاهاو مراجعه کنیم. لاهاو به استفاده از روش‌های «پدیدارشناسی»، «تحلیلی» و «انتقادی» در مشاوره فلسفی تصریح دارد (لاهاو، ۱۹۹۲، ۳؛ ۱۹۹۳، ۶؛ ۲۰۱۳، ۳). به همین خاطر، می‌توان روش وی در سیر از الگو به جهان‌بینی را با روش‌های یاد شده، تحلیل کرد.

«پدیدارشناسی»، روشی است که اغلب در مشاوره به‌کار می‌رود و با آن شیوه پاسخگویی هر فرد، مبتنی بر ادراکات او از واقعیت، روشن می‌شود (جورجیس، ۱۹۹۷، ۱۶۲). الگوها ساختاری پدیداری دارند و اولین گام در شناخت آن‌ها روش «پدیدارشناسی» است که لاهاو از آن در مشاوره فلسفی، تحت عنوان «پدیدارشناسی منفعل و فعال»^۱، مفهوم‌سازی کرده‌است. پرسش و پاسخ، ارائه توصیف‌ها، مفاهیم و نظریات پدیدارشناختی و تجزیه مسئله مراجع به ابعاد پدیدارشناسانه ملموس و انضمامی، ابزارهای پدیدارشناسی هستند.

¹ Passive and Active phenomenology

در «پدیدارشناسی منفعل»، نحوه درک و ارتباط مراجع با محیط و مشکل مورد نظر، جست‌جو می‌شود. روش وصول به این امر، پرسش و پاسخ از تجربیات مراجع و استفاده از نظریات فیلسوفان پدیدارشناس بوده که فرد را قادر به توصیف پدیدارشناسانه از مشکل و موقعیت خود می‌کند. در «پدیدارشناسی فعال»، بدون تغییر شرایط بیرونی، نگرش پدیدارشناسانه مراجع، احساسات او نسبت به خود و موضع او نسبت به جهان و دیگران اصلاح می‌شود. البته برای مواردی مانند مشکلات ناظر به روابط بین فردی، کارا نیست. زیرا ممکن است، سبب سرکوب یا تحمیل عواطف شده و خودانگیختگی مراجع را تضعیف کند. همچنین تنوع فردی، مستلزم نگرش پدیدارشناختی ویژه‌ای است که در بسیاری موارد، تغییر پذیر نیست. تنها با راهنمایی مناسب در مشکلات و مواقع خاص و برای دوره‌های محدود می‌توان از پدیدارشناسی فعال، استفاده کرده و بر موضع پدیدارشناختی، اثرگذار بود، نه در همه موارد و با تأثیرات مطلق (لاهاو، ۱۹۹۲، ۷-۱۰).

لاهاو برای نشان دادن «پدیدارشناسی منفعل» از مراجع نقاشی یاد می‌کند که پس از سال‌ها آموزش و تجربه، هنوز احساس می‌کرد تلاش‌هایش به جایی نمی‌رسد. مشاور می‌فهمد که او هیچ تلاشی برای نمایش آثار و برقراری ارتباط با هنرمندان دیگر انجام نداده بود. در حالی که عدم نمایش آثارش به دلیل بدی نبود. نقاش، خود را کودکی می‌داند که هنوز آماده ورود به دنیای بزرگسالان نیست. از این‌رو، مشاور، فرضیه‌ای مبنی بر کودک‌پنداری مراجع در ذهن خود، ساخته و سعی در ارزیابی آن دارد. لذا شروع به تحقیق در مورد موقعیت‌های مشابه مانند برخورد با افراد دیگر کرده و متوجه اضطراب مراجع در جمع دیگران می‌شود. این امر، نشان از آن دارد که کودک‌پنداری، ثباتی حاکم بر پندار مراجع در ارتباط با محیط است. از نظر لاهاو پس از دریافت چنین ثباتی، باید از نظریه‌ای فلسفی برای قراردادن مراجع در فرض‌هایی پدیدارشناسانه، مانند پدیدارشناسی اورتگا^۱ از «دیگری» استفاده کرد که طبق آن بین تجربه مواجهه با یک جسم و شخصی دیگر، تفاوت اساسی وجود دارد. در مواجهه با شخص، شما وارد روابط متقابل می‌شوید. مشاور، از نقاش می‌خواهد، خود را در موقعیت‌های اجتماعی، تجسم کند و توضیح دهد که آیا با «دیگری» رابطه نامتقارن احساس می‌کند؟ او پاسخ مثبت داد. زیرا حتی زمانی که تنها بود، به خود از چشم دیگران نگاه می‌کرد. لذا فرضیه مشاور، تأیید می‌شود (لاهاو، ۱۹۹۲، ۳-۵). در این مثال، نحوه ارتباط مراجع با محیط و مشکل مورد نظر، به گونه‌ای است که به کمک نظریه فلسفی، شرایط بیرونی قابل تغییر است. لذا می‌توان به روش پدیدارشناسی منفعل به آن پرداخت.

لاهاو برای تفهیم «پدیدارشناسی فعال»، نمونه مراجع دانشجوی را ذکر می‌کند که از مشاور تحقیق خود، شکایت داشت. زیرا با وجود توقعات فراوان، او را تنها می‌گذاشت. تغییر رفتار استاد برای دانشجو غیرممکن است. لکن نگرش پدیدارشناختی دانشجو را می‌توان تغییر داد. لذا لازم است از «پدیدارشناسی فعال»، استفاده شود. ابتدا مشاور بر جنبه پدیدارشناختی واکنش‌های او به مشاورش از طریق فرآیند پرسش و پاسخ متمرکز می‌شود. واکنش او پاسخ به توقعات مشاور و تحمل شرایط بد بیرونی و استرس‌زا بود. برای تغییر نگرش او سه نگرش پدیدارشناختی می‌توان جایگزین کرد. اولین موضع، شیفتگی به مشاور و تحمل اذیت‌های او است. دوم، تلقی مشاور به عنوان یک کودک هست. به این ترتیب، او می‌تواند توقعات مشاور را برآورد، اما با رفتار کسی که از هوس‌های یک کودک، پیروی می‌کند. جایگزین سوم، راهبی است که می‌تواند هر موقعیتی را بدون هیچ تلاشی برای مقاومت یا قضاوت بپذیرد. طرح این سه نگرش و راه‌های ممکن برای ایجاد آن‌ها مراجع را در گزینش نگرش‌ها پدیدارشناختی خود یا ابداع نگرشی جدید یاری

¹ Ortega

می‌کند (لاهاو، ۱۹۹۲، ۷، ۶). در این مثال، تغییر شرایط بیرونی، غیر ممکن، تغییر نگرش پدیدارشناسانه مراجع، ممکن است. لذا از پدیدارشناسی فعال، استفاده می‌شود.

«روش تحلیلی»، به عنوان یکی از ابزارهای اصلاحی یا تکمیلی روش پدیدارشناسی، شامل مشخصه‌هایی است، از جمله شفاف-سازی پیرامون با آشکارسازی مفروضات پنهان در نظریه‌ها، بررسی انسجام نظریات و تحلیل مفهومی (لاهاو، ۱۹۹۳، ۶ و ۷؛ میلز، ۲۰۰۱، ۳۹). مفروضات پنهان، شامل ایده‌های بنیادین و استدلالی، مفاهیم، تمایزات و فرضیه‌های مراجع است که مشاور با آشکارسازی آن‌ها مشاهدات خود از الگوی حاکم بر زندگی مراجع را صورت‌بندی می‌کند، تا بتواند مفاهیم نهفته در آن را تحلیل کرده و انسجام اجزاء مفروضات را بررسی کند. این مرحله، مستلزم توصیف زبانی از جهان‌بینی شخصی فرد، آموختن زبان ژرفنا و غنی‌سازی زبانی نظریه او با استفاده از نظریات فلسفی است (کاوش در پیرامون). زیرا از طریق زبان ژرفنا، حالات پیرامونی با شبکه متفاوتی از ایده‌ها و مفاهیم، نشان داده می‌شوند، در نتیجه، نظریه مراجع، اصلاح یا تقویت شده و فرد به نظریه‌ای نزدیک به ژرفنا می‌رسد. از آن جا که وصول به چنین مرتبه‌ای از طریق شهود است، ایده‌ها قدرت تغییر افراد را دارند و هر چه به ژرفنا نزدیک باشند، ارتباط مراجع را با جهان، عمیق‌تر کرده و او را به خروج از پیرامون، رهنمون می‌کنند (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۱۰۲، ۹۷-۱۱۲، ۱۱۳).

مشخصه «انتقادی» در روش‌شناسی لاهاو بر تفکر انتقادی و آموزش اخلاقی و عقلانی، تأکید دارد (لاهاو، ۲۰۱۳، ۵-۳). به گونه‌ای که مراجع می‌تواند براساس آن در استدلال‌های مبنایی خود، بازنگری کرده یا آن‌ها را تقویت کند.

یکی از مثال‌های لاهاو در توضیح این روش، مراجعی است که برای تصمیم‌گیری درمورد موقعیت شغلی خود، دچار مشکل است. در این جا با «پرسش و پاسخ‌های نظام‌مند»، تصویری از نگرش مراجع به مشکلش ترسیم کرده و مراجع را به این نقطه، آگاه می‌سازد که او منتظر یک ملاک است تا تصمیمی آماده برای او حاصل شود. مشاور، نظریه مراجع و «استدلال‌های» مبنایی او را آزموده و با تحلیل مفهوم انتخاب به تعیین ملاک از طرف او «شفاف‌سازی مفهومی» می‌کند. در نهایت، او را می‌رساند به این که هر تصمیمی به رجحانی از پیش تعیین نشده منتهی می‌شود. اگر مراجع، آن رجحان را تعیین نکند، زنجیره ادله به جایی ختم نمی‌شوند و او نمی‌تواند تصمیم خود را شکل دهد. او چرا باید این مسیر را برگزیند؟ زیرا منجر به «الف» می‌شود. چرا؟ چون به «ب» می‌انجامد (لاهاو، ۱۹۹۳، ۴). به نظر می‌رسد، این چرایی‌ها «استدلال» مراجع را برای مسیرهای بدیل، ارزیابی می‌کند. این، نمونه‌ای از کاربردی «روش انتقادی» است. هم‌چنین در این مثال، مشاور با استفاده از نظریه خود درباره انتخاب، زبان ژرفنای مراجع را غنی و با شفاف‌سازی «تعریف مفهوم تصمیم»، او را آماده خروج از پیرامون می‌کند. این مثال، ضمن توضیح روش تحلیلی و انتقادی، می‌تواند نحوه کاربردی عناصر سه‌گانه دیالکتیک از جمله «پرسش نظام‌مند»، «استدلال» و «تعاریف فراگیر» توسط لاهاو را بیان کند. هم‌چنین عنصر «تضاد»، یکی از عناصر سازنده دیالکتیک است که در بخش ذیل به آن می‌پردازیم.

۴-۲. بررسی تضاد دیالکتیکی

به نظر می‌رسد، طبق روش‌شناسی حاصل از آثار لاهاو، مشخصه‌های دیالکتیکی از جمله «پرسش»، «استدلال» و «تعاریف فراگیر» با روش‌های «پدیدارشناسی، تحلیلی و انتقادی»، نظام‌مند می‌شوند. در این بخش به بررسی مشخصه «تضاد» خواهیم پرداخت.

«تضاد» موجود در روش لاهاو در هر مرحله از فرآیند تحولی موجود در رویکرد او قابل تحلیل است. چنان چه در بخش مبانی گفته شد، سه رکن، از فرآیند «تحول»، قابل برداشت بوده که دو طرف اول، طرفین تضاد و امر سوم، از جنس ژرفنا است. در فرآیند تحول، تضادی میان الگو و پیرامون غیرشفاف با پیرامون شفاف درگرفته و مراجع به ژرفنای زندگی و موقعیت‌هایش دست‌می‌یابد و

در حل مشکلات خود، یاری می‌شود. برای توضیح دقیق‌تر دیالکتیک در روش‌شناسی لاهو لازم است، تحول از دیدگاه او مرحله بندی شده و عنصر تضاد در هر مرحله، مورد بررسی قرار گیرد. به این ترتیب که تضاد موجود در هر مرحله، دایر میان کدام طرف بوده و امر سوم حاصل از این تضاد چیست. سپس با نظر به تفکیک‌های حاصل شده میان تضادها و حقایق برآمده از آن‌ها در مراحل تحول، می‌توان خوانش لاهو از روش دیالکتیک را ترسیم کرد.

الف) گذر از الگو به جهان‌بینی پیرامونی

در این مرحله، دیالکتیک، میان الگوهای محدود و غیر محدود حاکم بر افکار، احساسات، اراده‌ها و رفتارهای مراجع در موقعیت‌های گوناگون بوده و امر سوم، ادراک‌های پیرامونی است (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۸۴-۸۲). زندگی روزمره، ادراکات متضادی برای فرد، ایجاد می‌کند که در فرآیندی دیالکتیک، نسبت به یکدیگر، هم‌افزایی داشته و جهان‌بینی او را شکل می‌دهند. به عبارتی، مراجع در مواجهه با موقعیت‌های گوناگون به ادراک‌های پیرامونی مختلفی می‌رسد که برای او بینشی شخصی، نسبت به زندگی، شکل می‌دهد. البته لاهو از این که این جهان‌بینی از جنس شناخت است یا غیره تحاشی دارد.

به نظر می‌رسد در موقعیت‌ها مراجع در مقابل دو وضعیت، قرار می‌گیرد. نخست، وضعیت محدود شده با الگو و دوم، وضعیت رهایی از آن. اگر مراجع، دچار روزمرگی باشد، به الگوهای رفتاری، هیجانی خود، واقف نبوده و زندگی او دچار محدودیت‌هایی است. وضعیت دوم در صورتی حاصل می‌شود که مراجع از الگوهای خود، آگاه شده و در جهت فراغت از آن‌ها اقدام کند. این مرحله، بیداری، نسبت به پیش‌فرض‌های اعمال، الگوها و شناخت انسان از محدودیت‌های خود، به خصوص شبکه مفهومی و نظری او است. در واقع، مشاور، مراجع را به دیالکتیک میان تضادهایی که زندگی روزمره برای او ایجاد کرده، آگاه می‌کند تا جهان‌بینی شخصی او روشن شود. مشاور در این مرحله مراجع را به عملکردش در مواجهه با دوره‌های روزمره زندگی متوجه ساخته، تناقضات و جهش‌های استنتاجی او در جهان‌بینی را روشن می‌سازد و او را از تفسیر کنش‌های خود و دیگران آگاه می‌کند، به گونه‌ای که آن تفسیرها یا تقویت می‌شوند و یا انحرافشان برای مراجع، وضوح می‌یابند. در نهایت، روایتی فلسفی از زندگی مراجع، حاصل می‌شود که جهان‌بینی او در آن تنسيق شده‌است.

ب) کاویدن عمیق‌تر پیرامون

در این مرحله، شخص از ادراک و جهان‌بینی پیرامونی به نظریه‌ای فلسفی می‌رسد (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۱۰۲، ۹۷-۱۱۲، ۱۱۳). نظریات، دریچه ورود صاحبان آن‌ها با جهان هستند؛ از این رو، اگر مراجع با هر یک از آن‌ها مواجه شود، به شیوه ارتباط صاحب نظریه با جهان، آگاه می‌شود و به این ترتیب، در مواجهه با گستره بیشتری از واقعیت قرار می‌گیرد. در این مرحله، دو طرف تضاد، نظریات فلسفی است. نظریه شخصی مراجع در مقابل نظریه فیلسوفان دگرگون‌ساز یا افراد تحول یافته دیگر از قبیل نظریه شخصی مشاور و مراجعان تحول یافته دیگری که نظریه آن‌ها توسط مشاور، ارائه می‌شود. امر سوم حاصل از این نزاع دیالکتیکی، جهان‌بینی الهام‌گرفته از نظریه‌ای فلسفی یا بازنگری در آن است.

پس از آن که مراجع به محدودیت و روزمره‌زدگی خود متوجه شد، مشاور در معنای عمیق‌تر پیرامون مراجع به کاوش پرداخته و در این راستا دیالکتیک پیشه می‌کند. به این ترتیب که مشاور، آن دسته از نظریات تاریخ فلسفه را که مرتبط با مشکلات مراجع است، مقابل جهان‌بینی حاصل شده از مرحله اول قرار می‌دهد و دو پیامد، حاصل می‌شود. نخست، آن که جهان‌بینی مراجع با آن نظریات، عمیق‌تر می‌شود. دوم، این که ممکن است در نظریه فلسفی بازنگری شود. زیرا تجربیات معنوی مراجع می‌تواند فرآورده‌هایی نظری

و فلسفی داشته باشد. زندگی مراجع به مثابه یک روایت فلسفی، ممکن است برخی گزاره‌های نظریه فلسفی را دچار تردید یا تعلیق کند.

ج) خروج از پیرامون

دیالکتیک در این مرحله، میان نظریات تحولی مختلف به عنوان نواحی متنوع زندگی دایر است (لاهاو، ۱۳۹۹ الف، ۲۳۷-۲۰۳). هر نظریه‌ای، پدیداری از واقعیت انسانی بوده که مراجع در مواجهه با آن، نواحی گوناگون زندگی را می‌شنود. امر سوم در این مرحله از دیالکتیک، تحول فرد به بخشی از واقعیت انسانی است. در این فرآیند، خود فرد، بخشی از افق گسترده‌تر زندگی می‌شود که گوش وجود او برای شنیدن نواحی زندگی شنواتر شده‌است. مشاور می‌تواند مراجع را با روایت فلسفی از زندگی افرادی که با مشاوره فلسفی متحول شده‌اند، مواجه کند تا بتواند صدای زندگی را به واسطه اشخاص گوناگون بشنود و با مشارکت آن‌ها خود را به بخشی از واقعیت انسانی دگرگون کند.

از مراحل یاد شده، چنین برداشت می‌شود که تضاد دیالکتیکی در سطح ابژکتیو صرف، محقق نشده و مستلزم ارتقا به سطح سوژکتیو است. در این مسیر هم مشاور، وارد شبکه مفهومی مراجع در نگاه به جهان می‌شود، لکن این ورود از ناحیه تجربه زیسته خود و مراجع است. به این ترتیب که گذشته عامل، شرایط محدودکننده‌ای را بر روحیات او حاکم می‌کند که سبب پیدایش شهادهایی ناسازگار با شهادهای فعلی در عامل می‌شوند. در این جا امکان‌های بدیلی پیش‌رویش قرار می‌گیرد، یا مواجهه مشاور با مراجع به اقتضای شهادهایی صورت می‌گیرد که پیامد گذشته آن‌ها است و یا این ناسازگاری‌ها را هوشمند می‌کنند به گونه‌ای که بر حالات روحی محدودکننده، غلبه کرده و به تعبیری، اراده کنند. از آن جایی که چنین فرآیندی با مشکلاتی همراه است عامل با تعاملی دیالکتیکی به یاری، نیاز دارد.

برای مثال، دانشجویی به‌خاطر افت تحصیلی به مشاور، مراجعه کرده و مشکل خود را کمبود وقت می‌داند. مشاور درمی‌یابد که وی به‌خاطر الگوی رفتاری مددزدگی با حضور در فروشگاه‌ها زمان خود را تلف می‌کند. میل او به زیبایی، ادراکی است که در تضاد با درک وضعیت کنونی او قرار گرفته و سبب جهان‌بینی مد‌گزینی شده‌است. مشاور، ضمن آگاهی‌دادن به او با ترسیم الگوهایی، زندگی فارغ از مد را برایش توصیف می‌کند (دیالکتیک میان الگوی مد‌زدگی و رهایی از آن). برداشت مشاور از این الگوها فرضیه‌ای درباره فلسفه شخصی مراجع است که نشان از ترجیح ارزش‌های ظاهری بر ارزش‌های باطنی مثل کسب علم دارد (محصول دیالکتیک). پس از تأیید فرضیه، مرحله واکاوی پیرامون، آغاز می‌شود. ابتدا مشاور، سعی می‌کند شهادهای ناسازگاری که مراجع را به آن نظریه کشانده، درک کرده و در سطح سوژه با او مشارکت کند. سپس نظریه او را به نظریه نیچه، مرتبط می‌کند که طبق آن افراد به سروران و بردگان، تقسیم می‌شوند. سروران به ارزش‌هایی مثل اصالت و بردگان به ارزش‌هایی مانند پیروی از جمع، پایبند هستند (نیچه، ۱۹۶۸، ۱۹۱-۱۹۷). اخلاق بردگان، مراجع را به مد کشانده‌است. در این جا خود مشاور، مشارکتی شهودی دارد و نظریه خود را نیز به میان می‌گذارد. از نظر مشاور، نظریه نیچه هم می‌تواند در صورت تعریف اصالت با مسائل مادی به اولویت ارزش‌های ظاهری، حکم کند، لکن کسی که به ارزش‌های باطنی بی‌اعتنا است، رنج می‌کشد. زیرا خود واقعی‌اش را نادیده گرفته‌است. در این مرحله، میان نظریات نیچه، فلسفه شخصی مراجع و مشاور، تضاد، دایر می‌شود که به تردید مراجع در جهان‌بینی خویش می‌انجامد. مرحله بعد، خروج از پیرامون است. مشاور با بیان تجربیات افراد رها شده از مد‌زدگی و نحوه کنارآمدن آن‌ها با شرایط، مراجع را در تحول، یاری می‌کند. ممکن است وی دچار مشکلاتی در خروج از پیرامون باشد که در تضاد با آن تجارب قرار گیرد و از میان آن‌ها راه خود را پیدا

کند (دیالکتیک میان تجارب). در جلسات بعد، مراجع از گشودگی به تجربه معانی عمیق و پیشرفت تحصیلی خود، سخن می‌گوید که با رهایی از مد و وسعت وقت برای او حاصل شد.

نتیجه‌گیری

میان رویکردهای متنوع در مشاوره فلسفی، رویکرد لاهو با مبانی «روان‌زدایی»، «مفهوم تحول» و «قلمرو ژرفنا»، معرفی می‌شود. با استفاده از این مبانی و مواردی که در آثار گوناگون لاهو طرح شده، دیدگاه او درباره اهداف و روش مشاوره فلسفی، قابل تبیین است.

روش لاهو در مشاوره فلسفی، شامل عناصری از جمله «پرسش و پاسخ نظام‌مند»، «استدلال»، «تعاریف فراگیر» و «تضاد» بوده و به تعبیری «دیالکتیک» است. اما چگونگی استفاده از «دیالکتیک» می‌تواند روش‌های متنوعی، ترسیم کند. از آن جا که روش هر علم، متناسب با اهداف آن، تنظیم می‌شود، خوانش لاهو از اهداف مشاوره فلسفی، ما را به تصویری از دیالکتیک متناسب با رویکرد او رهنمون می‌سازد. هدف مشاوره فلسفی، «حکمت‌جویی» و یاری به مراجع برای «خودتحولی» و «خودادراکی» است. با استفاده از مبانی، این مفاهیم در طول «ژرفناجویی» هستند. از این‌رو روش‌شناسی آن بر محور مفهوم «تحول» و با تمرکز بر روش «عبور از الگو» و «بررسی تضاد دیالکتیکی» در هر مرحله از تحول، صورت می‌گیرد:

روش عبور از الگو، «پدیدارشناسی»، «تحلیلی» و «انتقادی» است. بر مبنای «روان‌زدایی»، مراجع (سوژه) با جهان (ابژه) به وسیله زبان ارتباط می‌یابد. از این‌رو ارتباط مشاور با مراجع با باقی ماندن در سطح ابژه، امکان‌پذیر نیست، بلکه مستلزم عبور از الگوی هیجانی، رفتاری او بوده و با روش‌های سوژه محور یاد شده، تناسب دارد.

بر مبنای مفهوم تحول و ژرفنا، فرآیند مشاوره فلسفی، مملو از تضادهای دیالکتیکی است. در مرحله گذر از الگو به پیرامون، تضاد دیالکتیکی میان مواهب و محدودیت‌های مراجع در پاسخ به موقعیت‌های گوناگون منجر به کشف ادراک پیرامونی می‌شود. پس از تجزیه مشکل به ابعاد مختلف، مشاور در هر بعدی، موقعیتی ترسیم کرده و واکنش مراجع را می‌سنجد. از این طریق، می‌تواند به فهرستی از مواهب یا محدودیت‌های اصلی و پیش‌فرض‌های پیرامونی او دست یابد. اگر محدودیتی، تکرار شد می‌توان نتیجه گرفت که بر پیش‌فرض اشتباهی، مبتنی است. اگر واکنش‌های مراجع، زمینه دریافت معانی را فراهم می‌کند، می‌توان به پیش‌فرض‌های صحیحی پی برد که لازم است تقویت شود تا ظرفیت مراجع در موقعیت‌های زندگی، افزایش یابد. با کنارهم قرار گرفتن پیش‌فرض‌هایی که یکدیگر را تخریب یا تقویت می‌کنند، تضاد دیالکتیکی میان باورهای پیرامونی رخ می‌دهد که رسیدن به فلسفه شخصی مراجع، محصول آن است.

در مرحله بعد، مشاور با استفاده از نظریه فلسفی مرتبط با مشکل مراجع، زبان ژرفنا را به او آموخته و احیاناً از زبان او در مسیر توسعه ادراک و جهان بینی شخصی مراجع بهره می‌گیرد. با زبان مراجع، ممکن است بتوان نظریه فلسفی را معنادارتر کرد یا بر آن انتقاد داشت. این امر در پرتو تضاد دیالکتیکی میان نظریات فلاسفه با مراجع، صورت می‌گیرد.

در مرحله خروج از پیرامون، مراجع، وارد قلمرویی می‌شود که در آن، امور، متصف به سوژگی و ابژگی نبوده و پلورالیزم معنوی حکم‌فرما است. زندگی از دیدگاه لاهو حقیقتی سوژگی است که به واسطه تحول‌یافتگی، در گوش افراد طنین‌انداز می‌شود. این طنین، پیامد دیالکتیک میان تجارب تحولی متنوع و دریافت شهودی شخص تحول‌یافته از زندگی مستمر خویش است که او را به واقعیت انسانی، رهنمون می‌سازد.

منابع

- راب، پیتر بی. (۱۳۹۸). *مشاوره فلسفی؛ نظر و عمل*، ترجمه علی علوی‌نیا. چاپ اول، تهران، فراروان.
- پترسون، مایکل؛ هاسکر، ویلیام؛ رایشنباخ، بروس و بازیجر، دیوید. (۱۳۹۳). *عقل و اعتقاد دینی*، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی. تهران، طرح نو.
- عنبرسوز، محمد و مسعودی، جهانگیر. (۱۳۹۳). نسبت شهود و هوش در فلسفه برگسون. *پژوهش‌های فلسفی*، ۸ (۱۵)، ۷۷-۸۹.
- قائدی، یحیی و پورآقا، مریم. (۱۴۰۰). *بنیادهای مشاوره فلسفی*. چاپ دوم، تهران، فراروان.
- کاپلستون، فردریک. (۱۳۶۸). *تاریخ فلسفه (یونان و روم)*، ترجمه عبدالحسین آذرنگ، سید محمود یوسف‌ثانی و سیدجلال‌الدین مجتبوی. تهران، سروش.
- گورویچ، ژرژ. (۱۳۵۱). *دیالکتیک یا سیر جدالی و جامعه‌شناسی*، ترجمه حسن حبیبی. قم، مرکز بررسی‌های اسلامی.
- کوهن، الیوت؛ زینج، سمیوئل. (۱۴۰۰). *مشاوره فلسفی*، ترجمه مهدی فرجی‌پاک و فرزانه فخرایی. تهران، ارجمند.
- لاهاو، ران. (۱۳۹۹الف). *به در آمدن از غار افلاطون*، ترجمه علی علوی‌نیا. چاپ اول، تهران، فراروان.
- لاهاو، ران. (۱۳۹۹ب). *ژرف اندیشی فلسفی*. چاپ اول، تهران، فراروان.
- لاهاو، ران. (۱۳۹۹ج). *راهنمای هم‌نشینی فلسفی*. چاپ اول، تهران، فراروان.
- لاهاو، ران. (۱۴۰۱). *فلسفه ژرف چیست؟ فلسفه از عمق درونی*. تهران، فراروان.
- مارینف، لو. (۱۴۰۲). *پرسش‌های بزرگ: درمانی برای خردمندان*، ترجمه ایمان همتی و معصومه محمودی. تهران، شب‌خیز.

References

- Anbarsouz, M. & Masoudi, J. (2014). The Relationship between intuition and intelligence in Bergson's Philosophy, *Journal of Philosophical Investigations*, 8(15), 77-89. (in persian) https://philosophy.tabrizu.ac.ir/article_14788.html
- Cohen, E. (1995). *Philosophical Counseling: Some Roles of Critical Thinking in (Eds) Essays on philosophical counseling*, pp.122- 131. University Press of America,
- Cohen, E. & Zinaich, S. (2013). *Philosophy, counseling, and psychotherapy*, trans. M. Faraji-Pak & F. Fakhraei. Tehran, Arjmand Pub. (in persian)
- Copleston, F. (1946). *A History of Philosophy (Greek and Roman)*, trans. A. Azarang & S. M. Yousef-Sani & J. Mojtabawi. Tehran, Soroush. (in persian)
- Fischer, E. (2011). How to practice philosophy as therapy: Philosophical therapy and therapeutic philosophy. *Metaphilosophy*, 42(1-2), 49-82. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.2010.01680.x>
- Ghaedi, Y. & Pouragha, M. (2021). *Foundations of Philosophical Counseling*. Tehran, Fararavan Pub. (in persian)
- Giorgis, T & Matthes, W. (1997). Philosophical Orientation of Counselors in Iowa Secondary Schools, *Counseling and Values*, 41, 159-165. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/j.2161-007X.1997.tb00398.x>
- Gurvitch, G. (1962). *Dialectique et Sociologie*, translated by H. Habibi. Qom, Center of Islamic Studies. (in persian)
- Jupling, D. (1996). Philosophical counseling, truth and self-interpretation, *Journal of Applied Philosophy*, 13(3), 297-310. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.1996.tb00173.x>
- Lahav, R. (2016). *Stepping out of Plato's Cave: Philosophical Counseling, Philosophical Practice, and Self-Transformation*, translated by A. Alavinia. Tehran, Fararavan Pub. (in persian)
- Lahav, R. (2018). *Philosophical Contemplation*, trans. A. Alavinia. Tehran, Fararavan Pub. (in persian)
- Lahav, R. (2016). *Handbook of Philosophical Companionships: Principles, procedures, exercises*, translated by A. Alavinia. Tehran, Fararavan Pub. (in persian)

- Lahav, R. (2021). *What is Deep Philosophy? Philosophy from Our Inner Depth*, translated by A. Alavinia. Tehran, Fararavan Pub. (in persian)
- Lahav, R. (2001). Philosophical Conseling as a quest for wisdom, *Practical Philosophy*, 4(1), 6-18. <https://www.jetir.org/papers/JETIR2406834.pdf>
- Lahav, R. (1992). Applied Phenomenology in Philosophical Counseling, *International Journal of Applied Philosophy*, 7(2), 45-52. <https://philpapers.org/rec/LAHAPI>
- Lahav, R. (1991). Between pre-determination and arbitrariness: A Bergsonian approach to free will, *The Southern Journal of Philosophy*, 29(4), 487-497. <https://philpapers.org/rec/LAHBPA-4>
- Lahav, R. (1996A). Philosophical counseling and Taoism: wisdom and lived philosophical understanding, *Journal of Chinese Philosophy*. 23, 259- 276. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6253.1996.tb00630.x>
- Lahav, R. (1997). The conscious and the Unconscious, edited by M. Carrier and P. Machamer, *Mindscapes: philosophy, science and the mind*, Pittsburgh University. https://www.academia.edu/73690207/The_Conscious_and_the_Non_Conscious
- Lahav, R. (2013). Philosophical counseling and self-transformation, *Philosophy, Counseling, and Psychotherapy*, Cambridge Scholarly Press. <http://raphp.ru/wp-content/uploads/2018/03/Philosophy-and-Self-Transformation-by-Ran-Lahav.pdf>
- Lahav, R. (1996B). What is philosophical in philosophical counseling, *Journal of Applied Philosophy*. 13 (3), 259-278. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.1996.tb00171.x>
- Lahav, R. (1993). Using Analytic philosophy in philosophical counseling, *Journal of Applied Philosophy*. 10 (2), 243-251. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.1993.tb00080.x>
- Lahav, R. (1995). *Aconceptual framework for philosophical counseling: worldview interpretation*, in (Eds) *essays on philosophical counseling*. Lanham, University Press of America.
- Lahav, R. (1990). Bergson and the hegemony of language, *The Southern Journal of Philosophy*. 3, 329-342. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.2041-6962.1990.tb00547.x>
- Louw, D. (2013). Defining Philosophical Counselling, *South African Journal of Philosophy*. 32 (1), 60-70. <https://doi.org/10.1080/02580136.2013.810417>
- Marinoff, L. (2003). *The Big Questions: Therapy for the Sane*, translated by I. Hemati & M. Mahmoodi. Tehran, Shabkhiz Pub. (in persian)
- Marica, M.A. (2015). Philosophical assumptions of psychotherapeutic paradigms, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 180, 383-388. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.133>
- Mills, J. (2001). Philosophical counseling as psychotherapy. *International Journal of Philosophical Practice*. 1 (1), 25-47. <https://philpapers.org/rec/MILPCA-17>
- Miranda, L & Loughlin, M. (2023). Philosophical health: Unveiling the patient's personal philosophy with a person-centered method of dialogue. *Journal of Evaluation in clinical practice*, 29, 1161-1170. <https://doi.org/10.1111/jep.13871>
- Nietzsche, N. (1968). *The will to power*, translated by W. Kaufmann & R. J. Hollingdale. USA, Random House.
- Paden, R. (1998). Defining Philosophical Counseling. *International Journal of Applied Philosophy*, 12 (1), 1-17. <https://doi.org/10.5840/ijap19981215>
- Peterson, M. & Hasker, W. & Reichenbach, B. & Basinger, D. (1990). *Reason and Religious Belief, An introduction to the philosophy religion*, trans. Ahmad Naraghi & Ibrahim Soltani. Tehran, Tarh-e No Pub. (in persian)
- Prochaska, J. & Norcross, J. (2014). *Systems of Psychotherapy*. USA, Jon-David Hague.
- Raabe, B. (2019). *Philosophical counseling: theory & practice*, trans. Ali Alavinia. Tehran, Fararavan Pub. (in persian)
- Schuster, S. C. (1991). Philosophical Counseling. *Journal of Applied Philosophy*, 8 (2), 219-223. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-5930.1991.tb00284.x>
- Tillmanns, M. (2005). Philosophical Counseling. *International Journal of Philosophical Practice*, 2 (4), 1-9. <https://philpapers.org/rec/TILPC-5>